

І. Г. Пахомова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, НУ "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3911-3427>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.10.236

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

I. Pakhomova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Accounting,
National university "Zaporizhzhia Polytechnic"

IMPROVEMENT OF FINANCIAL SECURITY IN THE FIELD OF PUBLIC DEBT MANAGEMENT

У сучасних умовах впливу на певний рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи України зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів актуалізується проблема захисту національних інтересів, зокрема у сфері управління державним боргом, та питання поглиблення відповідних наукових досліджень. Система фінансової безпеки покликана забезпечити та гармонійно поєднати інтереси держави, регіонів, установ, підприємств, організацій, домашніх господарств та громадян. Ефективне управління державним боргом як складовою фінансової безпеки є найважливішим пріоритетом економічної політики держави. Стимування інфляційних процесів, зростання капіталізації фондового та страхового ринків, захист національної грошової одиниці від зовнішніх коливань — є тими заходами, які гарантують високий рівень фінансової безпеки держави.

In modern conditions of influence on a certain level of independence, stability and stability of the financial system of Ukraine by external and internal destabilizing factors, the problem of protection of national interests, in particular in the financial sphere, the protection of financial interests at all levels of financial relations and the issue of deepening relevant scientific research is actualized. The financial security system is designed to ensure and harmoniously combine the interests of the state, regions, institutions, enterprises, organizations, households and citizens. The financial security of the state is the constant maintenance of the effective state of the financial system for the stable functioning of the national economic system is the main goal of ensuring the financial security of the state. Curbing inflationary processes, increasing the capitalization of the stock and insurance markets, protecting the national currency from external fluctuations, are those measures that guarantee a high level of financial security of the state. Taking into account the strengthening of economic globalization, the development of the digital economy, the issue of deepening relevant scientific research on financial issues is actualized, because the financial security of the state provides for such a state of financial relations that creates favorable conditions and generates sufficient financial resources for expanded reproduction, economic growth, raising social standards and living standards of the population.

In modern conditions of aggravation of real threats, weakening of state regulation and control, the problem of protecting national interests, in particular in the financial sphere, is actualized. The financial security of the state is the most important priority of the economic policy of the state, and the formation of an innovative economy depends on the stability of the domestic economic system, its investment attractiveness and competitiveness.

Ключові слова: фінансова безпека, оцінювання фінансової безпеки, фінансові ризики, державна фінансова політика, глобалізація, фінансові стратегії, економічна безпека.

Key words: financial security, financial security assessment, financial risks, public financial policy, globalization, financial strategies, economic security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Питання дослідження сутності та методики оцінювання фінансової безпеки України та її боргової складової займаються такі автори як: Акімова Л.М., Барановський О. І., Буткевич О. В., Васильців Т. Г., Влашок О.С., Гетманенко О.О., Гудзовата О.О., Кравчук Н. Я., Кулінська А.В., Мороз М. О., Ситник Н.С., Шум В. Г. та ін. При значному обсязі досліджень у галузі фінансової безпеки України, залишаються ряд невирішених питань, які потребують подальшого вивчення та аналізу. Існує потреба в удосконаленні методик оцінювання фінансової безпеки у сфері управління державним боргом з урахуванням специфіки національної економіки.

Чисельні дослідження зосереджені на окремих аспектах фінансової безпеки, тоді як комплексний підхід, що охоплює всі складові фінансової системи, ще недостатньо розроблений. Проблеми впливу глобалізаційних процесів, міжнародних фінансово-економічних криз та ризиків на фінансову безпеку України та на управління державним боргом потребують більш глибокого дослідження. Для забезпечення якісного управління державним боргом з метою підвищення ефективності його застосування необхідна адаптація існуючої нормативно-правової бази до сучасних викликів та загроз. Вплив фінансових технологій в сфері економіки на фінансову безпеку потребує подальшого дослідження. Подальше дослідження цих питань сприятиме реалізації ефективних стратегій забезпечення фінансової безпеки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є характеристика боргової безпеки як складової фінансової безпеки України; методики оцінювання боргової безпеки України; факторів, що впли-

вають на боргову безпеку; динаміки показників оцінки фінансової стабільності України; ефективності фінансових заходів та стратегій уряду для забезпечення боргової безпеки в системі фінансової безпеки України. Для досягнення поставленої мети використовуються методи аналітичного, порівняльного аналізу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно Закону України "Про національну безпеку України", середньостроковій стратегії управління державним боргом на 2024—2026 роки та Методичних рекомендацій, щодо розрахунку рівня економічної безпеки України фінансова безпека — це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови

для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни.

Фінансова безпека як складова економічної безпеки містить такі складові:

- 1) банківська безпека;
- 2) безпека небанківського фінансового ринку;
- 3) боргова безпека;
- 4) бюджетна безпека;
- 5) валютна безпека;
- 6) грошово-кредитна безпека.

Один з ключових показників фінансової стабільності — це зовнішній борг країни. Боргову безпеку держави можна визначити як оптимальне співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями з урахуванням сумарної величини державного боргу та вартості обслуговування його складових. Динаміка зовнішнього державного та гарантованого державою боргу України з 2021 по 2025 рр. наведена у табл. 1.

З 2021 року сукупний державний та гарантований державою борг України зростає. Найбільше зростання спостерігалось у 2023 році (на 30,39%). Державний борг також зростає з 2021 року. Найбільше зростання спостерігалось у 2023 році (на 34,45%). Гарантований державою борг зменшується з 2022 року. Найбільше скорочення спостерігалось у 2024 році (на 21,42%) [4].

Аналіз рівня фінансової ризикованості України на основі даних про обсяг запозичень, погашення та обслуговування державного боргу у 2023 і 2024 роках дає уявлення про фінансову ситуацію та потенційні ризики для економіки країни. Зниження об-

Таблиця 1. Динаміка зовнішнього державного та гарантованого державою боргу України з 2021 по 2025 рр. (млрд. дол. США)

Рік	Сукупний борг	Державний борг	Гарантований борг	Зміна держ. боргу	Зміна гарант. боргу
2021	97,96	86,62	11,34	8,41%	9,57%
2022	111,45	101,59	9,86	17,28%	-13,05%
2023	145,32	136,59	8,73	34,45%	-11,46%
2024	166,06	159,20	6,86	16,55%	-21,42%
31.03.2025	171,73	165,20	6,53	3,77%	-4,81%

Джерело: побудовано за даними [4].

сягу запозичень у 2024 році порівняно з 2023 роком свідчить про спроби уряду зменшити залежність від зовнішніх запозичень або про зміну фінансових стратегій. Це може бути результатом змін у фінансовій політиці або переорієнтації на внутрішні джерела фінансування. Величезні коливання в обсязі запозичень (наприклад, у 2024 році — 1 423,31 млрд. грн) свідчать про зміну політики фінансування або про потребу в значних ресурсах для покриття термінових потреб, таких як оборонні витрати або соціальні програми. Величезне зростання платежів на погашення зовнішнього боргу в 2024 році (727,34 млрд. грн) порівняно з 2023 роком (66,79 млрд. грн) свідчить про наближення термінів погашення великих обсягів боргу або про потребу в значних фінансових ресурсах для обслуговування боргу (табл. 2).

Різне збільшення витрат на обслуговування зовнішнього боргу в 2024 році (104,02 млрд. грн); зміна витрат з погашення зовнішнього боргу в 2024 році (989,00%); зміна витрат з обслуговування зовнішнього боргу в 2024 році (114,39%) відображає високі відсоткові платежі або підвищені витрати на обслуговування боргових зобов'язань, що свідчить про збільшення боргового навантаження або підвищення ставок за запозиченнями. Аналіз обсягів запозичень, погашення та обслуговування боргу вказує на значний борговий тиск на економіку України (табл. 3).

Збільшення обсягу запозичень та витрат на обслуговування боргу може підвищити загальний рівень фінансової ризикованості країни. Високий борговий тягар може призвести до підвищення витрат на обслуговування боргу, що, в свою чергу, обмежує можливості для інвестицій у соціальні та економічні проекти. Великі платежі з погашення боргу створюють додатковий тиск на державний бюджет, зменшуючи доступні ресурси для фінансування важливих соціальних та економічних програм. Постійний перегляд умов боргових зобов'язань і стратегій запозичень може допомогти зменшити фінансову ризикованість. Зменшення витрат на обслуговування боргу свідчить про позитивні зміни в управлінні боргом або про поліпшення умов фінансування.

Мінімізація піків рефінансування може бути досягнута шляхом залучення пільгових довгострокових кредитів (> 5 років) та проведенням операцій із управління державним боргом (на додаток до очікуваної у найближчому майбутньому операції з управління державним боргом. Це дозволить зменшити ризик рефінансування в коротко — та середньостроковій перспективі). Операції з управління боргом полягають у рефінансуванні державних боргових зобов'язань (внутрішніх або зовнішніх) до їх кінцевої дати погашення з метою згладжування профілю погашення державного боргу, зниження ризику рефінансування, збільшення середньозваженого строку погашення та/або зменшення середньої вартості боргу. Майже дві третини виплат припадає на облігації внутрішньої державної позики в національній та іноземній валютах. Цей ризик можна змен-

Таблиця 2. Загальні витрати на погашення та обслуговування державного боргу України з 2021 по 2025 рр. (млрд. дол. США)

Рік	Загальні витрати держ. боргу	Внутр. борг	Витрати з обслугов. внутр. боргу	Витрати з погаш. внутр. боргу	Зовніш. борг	Витрати з обслугов. зовніш. боргу	Витрати з погаш. зовніш. боргу
2020	585,13	418,80	86,37	332,43	166,33	55,21	111,12
2021	550,71	423,97	99,63	324,34	126,74	54,31	72,43
2022	605,26	517,47	114,41	403,06	87,79	37,99	49,79
2023	684,83	569,52	199,85	369,66	115,31	48,52	66,79
2024	1 423,31	591,95	209,12	382,83	831,36	104,02	727,34
31.03.2025	1 025,29	740,43	242,17	498,26	284,86	170,91	113,95

Джерело: побудовано за даними [5].

Таблиця 3. Динаміка структури загальних витрат на погашення та обслуговування державного боргу України з 2021 по 2025 рр. (%)

Рік	Зміна витрат держ. боргу	Зміна витрат внутр. боргу	Зміна витрат обслугов. внутр. боргу	Зміна витрат з погаш. внутр. боргу	Зміна витрат зовніш. боргу	Зміна витрат з обслугов. зовніш. боргу	Зміна витрат з погаш. зовніш. боргу
2021	-5,88	1,23	15,35	-2,43	-23,80	-1,63	-34,82
2022	9,91	22,05	14,83	24,27	-30,73	-30,05	-31,26
2023	13,15	10,06	74,68	-8,29	31,35	27,72	34,14
2024	107,83	3,94	4,64	3,56	6,21	114,39	989,00
31.03.2025	-27,96	25,08	15,80	30,15	-65,74	64,30	-84,33

Джерело: побудовано за даними [5].

Таблиця 4. Періоди пікових платежів за державним боргом. Платежі за державним боргом у 2023–2026 роках (на основі поточних боргових зобов'язань), млрд грн

Показник	2023	2024	2025	2026
Всього	721	1028	1189	1184
Середнє	1031			
Боргові виплати / ВВП	11,1%	13,4%	13,3%	11,7%
Виплати боргу/ Доходи державного бюджету	25,3%	32,2%	32,4%	28,6%

Джерело: побудовано за даними [5].

шити завдяки збільшенню ролу ОВДП за рахунок випуску ОВДП з довгими строками погашення.

У 2025 році сума державного та гарантованого державою боргу України зменшилася у гривневому еквіваленті на 48,48 млрд грн, водночас у доларовому еквіваленті борг зріс на 9,5 млн дол. США. Станом на 28 лютого 2025 року загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу становив 7 019,53 млрд грн (169,09 млрд дол. США), зокрема:

— державний та гарантований державою зовнішній борг — 5 106,73 млрд грн (72,75% від загальної суми) або 123,01 млрд дол. США;

— державний та гарантований державою внутрішній борг — 1 912,80 млрд грн (27,25%) або 46,08 млрд дол. США. Міністерство фінансів зменшує обсяг запозичень на внутрішньому ринку з метою зменшення вартості обслуговування державного боргу, покриваючи потреби в фінансуванні за рахунок великих обсягів пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

Структура державного та гарантованого державою боргу:

За категоріями кредиторів більшість боргу припадає на:

Таблиця 5. Управління державним боргом для забезпечення фінансової стабільності та безпеки

Стратегія	Вплив на фінансову стабільність та безпеку	Характеристика
Політика державного боргу	Зменшення боргового навантаження, контроль боргових зобов'язань через рефінансування та обслуговування боргів. Високий рівень боргу може впливати на кредитний рейтинг та довіру інвесторів.	Управління державним боргом, рефінансування, обслуговування. Станом на 2024 рік державний борг України становив близько 81% від ВВП.

Джерело: побудовано за даними [7, с. 168].

- міжнародні фінансові організації (МФО) та уряди іноземних держав — 57,82%;
- внутрішній ринок через продаж державних цінних паперів — 26,2%;
- зовнішні ринки через випущені цінні папери — 9%;
- інші кредитори — 6,98%.

Валютна структура державного боргу:

Державний та гарантований борг України розподілений за валютами наступним чином:

- долари США — 1 828,05 млрд грн (26,18%);
- євро — 2 405,88 млрд грн (34,27%);
- гривня — 1 755,97 млрд грн (25,02%);
- інші валюти (СПЗ, фунти стерлінгів, канадські долари, японські єни) — 1 019,63 млрд грн (14,52%).

Одним з головних операційних результатів, які повинні бути отримані при реалізації Стратегії економічної безпеки України, є започаткування табло індикаторів фінансової безпеки — основи прозорої системи постійного моніторингу економічної стійкості. Для оцінки результативності державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки в табло індикаторів економічної безпеки визначені цільові орієнтири на період реалізації цієї Стратегії [2]. Табло індикаторів фінансової безпеки:

1. Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, %: у 2019 р. — 2,0; при критичній межі — 3, значення орієнтира на 2025 рік — 2—3.

2. Відношення обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до ВВП, %: у 2019 році — 50,3; при критичній межі — 60, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 50.

3. Обсяг валового зовнішнього боргу, % від ВВП: у 2019 році — 79,2, при критичній межі — 70, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 40.

4. Зміна обмінного курсу гривні до долара США (у середньому за період), % до попереднього року: у 2019 році — 95,0, при критичній межі 90 — 130, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 97 — 104.

5. Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту: у 2019 році — 4,9, при критичній межі — 3, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 5.

6. Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %: у 2019 році — 20,04, при критичній межі — 25, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 60.

7. Частка непрацюючих кредитів, %: у 2019 році — 48,36, при критичній межі — 60, значення цільового орієнтира на 2025 рік — 10.

Ключові аспекти фінансової політики для забезпечення фінансової стабільності та безпеки наведені у табл. 5.

Державна політика повинна бути спрямована на оптимізацію боргового управління та забезпечення стабільності бюджету для підтримання економічного зростання та соціального забезпечення. Заходи та шляхи досягнення цілей управління державним боргом України:

1. Залучення довгострокового пільгового фінансування та максимізація частки грантів має на меті подальше розширення співпраці з багатосторонніми інституціями та встановлення двосторонніх партнерських відносин.

2. Продовження розвитку міцних взаємовідносин з інвесторами та поглиблення місцевих ринків капіталу. Забезпечення сильної підтримки від іноземних інвесторів. Фінансування від приватних комерційних інвесторів як ключовий елемент стратегії фінансування відбудови України. Взаємодія з міжнародними рейтинговими агентствами. Продовження розвитку внутрішнього ринку капіталу. Розвиток внутрішнього ринку капіталу. Та зміцнення відносин з інвесторами-резидентами на внутрішньому ринку капіталу та повернення інвесторів-нерезидентів. Забезпечення безперервного функціонування внутрішнього боргового ринку. Розвиток внутрішнього боргового ринку є ключовим для зменшення фінансової вразливості України.

На сучасному етапі Міністерство фінансів України у своїй діяльності застосовує методологію розрахунків показників боргового навантаження, яке, у свою чергу, включає такі показники для оцінки рівня боргової безпеки країни, як співвідношення:

— обсягу державного боргу до ВВП (критичний рівень — 60%);

— обсягу державного боргу до доходів державного бюджету України (критичний рівень — 300%);

— платежів за державним боргом до ВВП (критичний рівень — 7%);

— планових платежів з обслуговування державного боргу до експорту товарів і послуг (критичний рівень — 20—25%);

— платежів за державним боргом до доходів Державного бюджету України (критичний рівень — 45%);

— дисконтної вартості боргу до експорту (довгострокова платоспроможність, критичний рівень якої — 200—250%);

— запланованих платежів з обслуговування боргу до суми бюджетних доходів (навантаження на бюджет (критичний рівень — 25—30%).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

Оцінка фінансової безпеки України взагалі та боргової безпеки тощо є складним та багатограним завданням, для якого застосовуються різноманітні методи.

Для оптимізації структури державного боргу доцільно:

— залежно від стану економічного розвитку здійснювати коригування боргових зобов'язань за строками користування; для залучення, погашення та обслуговування зовнішніх державних запозичень забезпечувати єдність обліку та планування фінансових операцій;

- враховувати сезонний фактор наповнення бюджету при плануванні випуску боргових зобов'язань;
- забезпечувати узгодження стратегії управління державним боргом та максимальну прозорість на всіх стадіях здійснення запозичень;
- встановлювати граничний розмір дефіциту Державного бюджету на рівні, що не перевищує 3 % ВВП;
- у процесі фінансування дефіциту бюджету посилювати роль внутрішніх ринкових позик, запроваджувати ОВДП з плаваючою відсотковою ставкою, прив'язаною до темпів інфляції, переходити до випуску ощадних облігацій, які розповсюджуватимуться серед фізичних осіб;
- здійснювати співробітництво з міжнародними фінансовими інституціями та стримано залучати іноземні кредити;
- поповнювати золотовалютні резерви до достатнього рівня для резидентів в іноземній валюті;
- підвищувати ефективність фінансового управління на макро- і на мікрорівнях;
- посилення контролю за цільовою спрямованістю і обґрунтованістю джерел погашення зовнішніх кредитів.

Ефективність політики управління державним боргом повинна визначатись відсутністю суттєвого боргового навантаження на економіку країни, його поступовим зменшенням в довгостроковій перспективі.

Стабілізація ситуації щодо державного боргу та підвищення рівня боргової безпеки істотно залежить від боргової політики країни. Запозичення, отримані Україною за останні роки від іноземних інвесторів, були більшою мірою спрямовані на фінансову стабілізацію країни в період політичної та соціально-економічної кризи. Завданням боргової політики України на перспективу має стати залучення фінансових ресурсів для реалізації програм, націлених на підвищення рівня боргової безпеки.

Література:

1. Закон України "Про національну безпеку України" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 1.05.25).
2. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року від 11 серпня 2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (дата звернення 18.04.25).
3. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 № 1277 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення 18.04.25).
4. Міністерство фінансів України. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення 30.04.2025).
5. Міністерство фінансів України. Індекси сектору "Платежі і прогнози". URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi> (дата звернення 01.05.2025).
6. Постанова Кабінету Міністрів України "Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2024—2026 роки" URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS2024-2026.pdf> (дата звернення 01.05.25).
7. Гриценко Л., Захаркіна Л., Захаркін О., Новіков В., Чухно Р. Вплив цифрових трансформацій на транспа-

рентність фінансово-економічних відносин та фінансову безпеку України. Фінансово-кредитна діяльність проблеми теорії та практики. 2022. № 3 (44). С. 167—175.

8. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. Науково-виробничий журнал "Бізнес-навігатор". 2018. Випуск 1—2 (44). С. 136—140.

9. Ситник Н.С., Гукалюк А.В., Стасишин А.В., Слобода Л.Я. Фінансова безпека держави: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 680 с.

10. Шум В.Г., Полчанов А. Ю. Складові фінансової безпеки національної економіки. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/443.pdf> (дата звернення: 01.05.2025)

11. Полчанов А. Ю. Постконфліктне відновлення як система. Економіка та держава. 2017. № 5. С. 33—39.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the National Security of Ukraine" available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 01.05.2025).
2. Economic Recovery Center (2021), "National Economic Strategy until 2025", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (Accessed 18.04.2025).
3. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "On Approval of the Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 18.04.2025).
4. Minfin Media (2025), "Public debt", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (Accessed 30.04.2025).
5. Minfin Media (2025), "Indices of the Payments and Forecasts sector", available at: <https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi> (Accessed 01.05. 2025).
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution "Medium-term public debt management strategy for 2024-2026", available at: <https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS2024-2026.pdf> (Accessed 01.05.2025).
7. Hrytsenko, L. Zakharkina, L. Zakharkin, O. Novikov, V. and Chukhno, R. (2022), "The Impact of Digital Transformations on the Transparency of Financial and Economic Relations and Financial Security of Ukraine", Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, vol. 44, no. 3, pp. 167—175.
8. Sytnyk, N. and Stefankiv, B. (2018), "Financial aspects of the components of economic security of the state", Scientific and Production Journal "Business Navigator", vol. 44, no. 1—2, pp. 136—140.
9. Sytnik, N.S. Gukalyuk, A.V. Stasyshyn, A.V. and Sloboda, L.Ya. (2024), Finansova bezpeka derzhavy [Financial Security of the State], Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.
10. Shum, V. and Polchanov. A. (2018), "Components of financial security of the national economy", available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/443.pdf> (Accessed 01.05.2025).
11. Polchanov, A. (2017), "Post-conflict recovery as a system", Economy and state, vol. 5, pp. 33—39.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2025 р.